

Den kommunale valglov

Peter Bak Mortensen*)

Resumé

Artiklen gennemgår grundelementerne i den kommunale valglov. Den seneste lovændring fra marts 1981 er dog gjort til genstand for en mere udførlig behandling. I artiklen refereres de politiske partiers stillingtagen til forslagene om at tillægge indvanderne kommunal valgret og valgbarhed, om at give adgang til at forhøje stillertallet, om at indføre sideordnet opstilling samt til det forslag, som medførte en forlængelse af den periode, hvor vælgeren i flyttesituationen helt afskæres fra at stemme.

1. Indledning

Formålet med denne artikel er – i oversigtlig form – at gøre rede for hovedelementerne i den kommunale valglov med særlig vægt på de seneste lovændringer.¹⁾

Den kommunale valglov er fra 1924, men er naturligvis ændret mange gange siden, senest i marts 1981. Det er karakteristisk for loven, at den regulerer valgenes forberedelse og afholdelse med en helt usædvanlig detaljeringsgrad. Lovens kapitel om stemmeafgivning beskriver således omtrent som et balletpartitur hvert skridt og bevægelse, som vælgeren skal foretage i valglokalet. I det omfang det er muligt, er der gennem årene tilstræbt overensstemmelse mellem reglerne i folketingsvalgloven og den kommunale valglov. De to loves kapitler om eksempelvis valglister og brevstemmer er således praktisk taget identiske. Ved folketingets behandling af indenrigsministerens forslag til ændring af den kommunale valglov i foråret 1981 var det da heller ikke de forslag, der tilsigtede at skabe overensstemmelse med folketingsvalglovens regler, der gav anledning til debat. Det gjorde derimod forslaget om at give indvanderne adgang til at deltage i de kommunale valg og forslaget vedrørende en ny valglisteordning, der medførte en forlængelse af den periode, hvor man som følge af flytning afskæres fra at afgive stemme samt forslaget om at give adgang til at forhøje stillertallet.²⁾ De omtalte ændringer er trådt i kraft og har derfor betydning for de kommende kommunale valg, der afholdes den 17. november 1981.

For en ordens skyld bemærkes, at det enkelte steder i artiklen – af pladshensyn – har været nødvendigt at give en forenklet fremstilling af lovens regler m.m.

*) Fuldmægtig, cand. jur. Indenrigsministeriet.

1) Den kommunale valglov er senest ændret ved lov nr. 143 af 30. marts 1981, jfr. lovbeholdning nr. 196 af 22. april 1981.

2) Om baggrunden for ændringerne henvises til betænkning nr. 903/1980 om en revision af lov om kommunale valg og lov om valg af danske repræsentanter til Europa-Parlamentet.

2. Valgret og valgbarhed

Valgret til de kommunale råd har enhver, der

- har dansk indfødsret eller har haft fast bopæl i riget i de sidste 3 år forud for valget,
- er fyldt 18 år eller fylder 18 år på valgdagen,
- har fast bopæl i kommunen, samt
- ikke er umyndiggjort.

Valgretsbeholdelserne har som bekendt undergået betydelige forandringer siden den kommunale valglov af 1924. Ændringerne har alle haft det samme sigte, nemlig at udvide kredsen af valgberettigede personer. I 1924 var valgretsaldern eksempelvis 25 år og kravet om fast bopæl i kommunen var et krav om 14 måneders uafbrudt bopæl dér. De såkaldt negative valgretsbeholdelser omfattede oprindelig, at man ikke måtte være i skatterestance, have modtaget fattighjælp osv. I dag er kun tilbage, at man ikke må være umyndiggjort.

Kravet om dansk indfødsret blev første gang opgivet ved en lovændring i 1977, hvor nordiske statsborgere med 3 års fast bopæl her i riget fik tillagt valgret – og valgbarhed – på samme vilkår i øvrigt som danske statsborgere. Ændringen blev enstemmigt vedtaget af folketinget, (dog undlod 5 medlemmer at stemme). Denne særordning for nordiske statsborgere, der indførtes efter henstilling fra Nordisk Råd, er ligeledes gennemført i de øvrige nordiske lande (bortset fra Island). Kun Sverige gik dengang videre end henstillingen fra Nordisk Råd, idet man i Sverige udvidede valgretten til alle fremmede statsborgere – ikke blot til nordiske statsborgere.

Da indenrigsministeren i januar 1981 fremsatte lovforslag om at tillægge alle indvandrere kommunal valgret og valgbarhed på samme vilkår som den gældende ordning for nordiske statsborgere, blev dette forslag mødt med modstand fra Venstre, Konservative og Fremskridtspartiet. Disse partier (samt Kristeligt Folkeparti) havde det principielle standpunkt, at indfødsret og valgret burde følges ad. Skulle man fravige dette princip, måtte det i al fald forudsætte gensidighed, dvs. at andre lande skulle tillægge danske i udlandet tilsvarende rettigheder. Heroverfor anførte indenrigsministeren bl. a., at de pågældende partier jo selv tidligere havde medvirket til at fravige det nævnte principielle udgangspunkt ved at tillægge nordiske statsborgere kommunal valgret og valgbarhed. Det blev endvidere fremhævet, at nyordningen ville blive illusorisk, hvis den betingedes af gensidighed. Forslaget om at tillægge indvandrere valgret og valgbarhed var årsag til, at Venstre, Konservative og Fremskridtspartiet stemte imod det samlede lovforslag ved den endelige afstemning i folketinget efter at et ændringsforslag fra disse partier var blevet forkastet (51 for og 89 imod). Ved den endelige afstemning om det samlede lovforslag stemte også Retsforbundet – af andre grunde – imod, så lovforslaget blev vedtaget med 80 stemmer for, 61 imod og 5 undlod at stemme (Centrum-Demokraterne). Tidligere ændringer af valglovene er altid gennemført med et bredt politisk flertal i folketinget.

Ved lovændringen i marts 1981 fulgte Danmark således Sveriges eksempel og udvidede særordningen for nordiske statsborgere til at omfatte alle fremmede statsborgere og statsløse. Ændringen indebærer, at vælgertallet ved de forestående kommunale valg i november måned i år udvides med ca. 35.000 personer. Selv om en væsentlig del af disse nye vælgere er bosat i hovedstadsområdet, udgør de ikke i nogen kommune en talmæssigt dominerende gruppe. Til illustration kan nævnes, at hvis alle fremmede statsborgere i Ishøj kommune stemmer på den samme kandidatliste, vil der kun være tilstrækkeligt mange stemmer til at opnå 1-2 pladser i kommunalbestyrelsen. Og det forudsætter endda, at stemmeprocenten for de fremmede statsborgere bliver 100. Under samme forudsætning vil de fremmede statsborgere i Københavns kommune kunne opnå 2-3 pladser i borgerrepræsentationen. For en ordens skyld skal det nævnes, at fremmede statsborgere ikke kan deltage i folketingsvalg. Ifølge grundlovens § 29 er dansk indfødsret en betingelse for valgret til folketinget. En tilsvarende grundlovsbestemmelse findes ikke for de kommunale valg.

Den der har valgret til de kommunale råd, er også valgbar. Dette gælder dog ikke, hvis kandidaten er straffet for en handling, der i almindeligt omdømme gør kandidaten uværdig til at være medlem af kommunale råd. For at undgå at der følges en uensartet praksis i de kommunale råd er det overladt til et centralt organ, Valgbarhedsnævnet, at afgøre, om en ikendt straf bør medføre, at valgbarheden fortabes. Det er dog kun strafbare handlinger af nyere dato, som kan medføre tab af valgbarhed. Valgbarheden kan således ikke fortabes, hvis der på valgdagen er forløbet 3 år, efter at straffen er udstået eller bøden vedtaget. Ved betingede domme regnes fristen fra den endelige dom. Hvis straffen er ubetinget fængsel eller forvaring på over 6 måneder, forlænges forældelsesfristen fra 3 til 5 år.

3. Valglistes

Selv om man har valgret, kan man kun udøve denne ret (dvs. afgive stemme), hvis man er optaget på valglisten. Optagelse på valglisten er dokumentation for, at man opfylder valgretsbetingelserne på det tidspunkt, hvor valglisten fremstilles. Ved således at prøve valgretsbetingelserne på forhånd undgår man som alt overvejende hovedregel denne til tider vanskelige vurdering på selve valgdagen.

Da optagelse på valglisten er en nødvendig – men ikke altid tilstrækkelig – betingelse for at kunne afgive stemme, må reglerne om udarbejdelse af valglistes berøres her.

Tidligere udarbejdedes valglistes hvert år. Listes blev fremlagt til offentligt eftersyn, og der var foreskrevet en særlig procedure for behandling af klager over valglistes indhold. Der skulle endvidere løbende føres listes over tilflyttere.

Denne valglisteordning blev ved ændringerne i den kommunale valglov i marts 1981 erstattet af en ordning, hvorefter listerne fremstilledes kort tid før valget kombineret med obligatorisk udsendelse af valgkort til vælgerne.

Med grundlag i oplysningerne i CPR skal kommunalbestyrelsen udarbejde en valgliste over vælgerne i kommunen. På listen optages alle vælgere, der senest 18.-dagen før valget (dvs. for de kommunale valg i år senest den 30. oktober 1981) har meldt flytning til kommunen. Vælgerne optages automatisk på valglisten, og det gælder også valgebettigede fremmede statsborgere. I praksis vil valglisten med grundlag i bl. a. udtræk fra CPR blive udskrevet maskinelt på Kommunedata ca. 14 dage før valget. Samtidig fremstilles valgkort, der sendes til vælgerne én uge før valget. I annoncer i dagspressen vil vælgerne blive opfordret til at rette henvendelse til kommunen, hvis de ikke har modtaget valgkort 5 dage før valget. I givet fald udfærdiges et valgkort og om nødvendigt rettes i valglisten. Sådanne rettelser kan foretages til og med valgdagen. På valgdagen afleveres valgkortet på afstemningsstedet til valglisteføreren, der afkrydser vælgerens navn på valglisten.

Selv om man er optaget på valglisten, har man imidlertid ikke ret til at afgive stemme, hvis man ikke længere har fast bopæl i kommunen. Sammenholdes dette med reglerne for udfærdigelse af valglisten ses, at hvis man fraflytter kommunen efter 18.-dagen før valget, så afskæres man helt fra at afgive stemme ved de kommunale valg. Og det gælder såvel i fraflytningskommunen, hvor man ikke længere har fast bopæl, som i tilflytningskommunen, hvor man jo ikke på 18.-dagen før valget er registreret i folkeregistret som tilflyttet. Det skønnes, at mere end 10.000 vælgere på denne måde afskæres fra at afgive stemme. Efter den tidligere valglisteordning blev man i flyttesituationen ligeledes afskåret fra at afgive stemme, dog kun i en periode på 14 dage før valget. Ved folketingets behandling af indenrigsministerens forslag til ændring af den kommunale valglov i foråret 1981 kritiserede en række partier med Det Radikale Venstre i spidsen, at man på denne måde afskar et stort antal vælgere fra at udøve deres demokratiske rettigheder. Disse partier kunne ikke godtage, at så mange vælgere blev afskåret fra at afgive stemme alene af praktiske, administrative grunde. Heroverfor anførte indenrigsministeren, at han måtte modsætte sig en fuldstændig afskaffelse af denne »rettighedsløse« periode, fordi der i givet fald kunne opstå risiko for uretmæssig stemmeafgivning. Man kunne jo ikke være sikker på, at vælgeren ville blive slettet af valglisten i fraflytningskommunen, samtidig med at vælgeren blev optaget på valglisten i tilflytningskommunen. Et ændringsforslag fra Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Kristeligt Folkeparti og Retsforbundet om helt at fjerne »den rettighedsløse periode« blev forkastet ved 2. behandlingen (50 stemmer for, 92 imod). Et nyt ændringsforslag fra de samme partier bortset fra Kristeligt Folkeparti om at forkorte perioden fra 18 til 5 dage blev ligeledes forkastet ved 3. behandlingen (45 for, 99 imod og 6 undlod at stemme) efter at indenrigsministeren havde givet tilsagn om at nedsætte en

arbejdsgruppe, der skulle undersøge, om det ville være forsvarligt at afkorte den nævnte 18 dages periode. Alle partier gav i øvrigt udtryk for sympati for intentionerne bag ønsket om at forkorte perioden. Den omtalte arbejdsgruppe ventes at afslutte sit arbejde i løbet af efteråret 1981. Eventuelle ændringer i den gældende ordning ventes dog først gennemført med virkning for de kommunale valg i 1985.

4. Kandidatlister

De kommunale valg er listevalg, dvs. at afstemningen sker i henhold til lister, hvorpå bestemte personer bringes i forslag til valg.

Listerne kan tidligst indleveres til valgbestyrelsen 4 uger før valget og skal senest være indleveret den 14. dag før valget.

Der findes ingen spærreregler, idet der alene stilles krav om, at listen skal anbefales af et beskedent antal vælgere i kommunen som stillere. Lister til kommunalbestyrelsevalg skal være anbefalet af mindst 25 stillere, mens lister til amtsrådsvalg skal være anbefalet af mindst 50 stillere. Til sammenligning kan nævnes, at et parti skal samle for tiden 18.121 stillerunderskrifter for at blive opstillingsberettiget til folketingsvalg. (Ved folketingsvalg kan man dog opstille som løsgænger blot 25 stillere anbefaler.)

På initiativ fra København kommune blev der ved ændringen af den kommunale valglov i marts 1981 skabt mulighed for, at de større kommuner kunne forhøje stillertallet. I kommuner med mere end 25.000 vælgere ved de sidst afholdte kommunale valg kan kommunalbestyrelsen beslutte at forhøje mindsteantallet af stillere op til 50, i Københavns kommune dog op til 150. I amtskommunerne – bortset fra Bornholms – kan amtsrådet beslutte at forhøje mindsteantallet af stillere op til 150. En sådan beslutning kan senest træffes inden udgangen af maj måned i valgåret.

Indenrigsministerens forslag gik oprindeligt ud på, at mindsteantallet af stillere i disse kommuner skulle kunne forhøjes til 1‰ af vælgertallet ved de sidst afholdte kommunale valg. Forslaget, der ville have givet Københavns kommune mulighed for at forhøje mindstetallet til 406, Århus kommune til 175, Odense kommune til 119 og Ålborg kommune til 110, blev af indenrigsministeren ved 3. behandlingen foreslået ændret til et højeste mindsteantal på 50, for Københavns kommune dog 150. Forud for ministerens ændringsforslag havde 6 små partier (SF, CD, VS, RV, KrF og DR) samt Fremskridtspartiet udtalt sig mod promillereglen som værende udemokratisk især overfor mindre grupper i samfundet. Ministerens ændringsforslag blev således – med større eller mindre varme – hilst velkommen af partierne og kun Det Konservative Folkeparti udtalte sig for det oprindelige forslag. Ministerens ændringsforslag blev vedtaget uden afstemning.

Af de 26 kommuner, som ved lovændringen fik mulighed for at forhøje stil-

lertallet, har kun 5 udnyttet denne mulighed (København, Frederiksberg, Lyngby-Tårnby, Herning og Ålborg), og kun 2 amtsråd har forhøjet stillertallet (Fyns og Frederiksborgs). Mindsteantallet af stillere er i disse tilfælde forhøjet til det højst mulige. Ændringen af promille-reglen til et absolut tal har dog ikke i alle tilfælde ført til at mindsteantallet af stillere reduceredes i forhold til promille-reglen. Lyngby-Tårnby kommune og Herning kommune ville efter 1‰-reglen højst kunne have sat mindsteantallet af stillere til henholdsvis 41 og 37!

I modsætning til ved folketingsvalg skal kandidater til de kommunale valg ikke erklære sig indforstået med opstillingen. Man kan altså – og det er faktisk sket – opstille en person som kandidat mod den pågældendes ønske. I så fald opføres listen dog uden listebetegnelse på stemmesedlen, fordi anmeldelse af listebetegnelse kræver kandidatens indforståelse. Hvis en person opføres som kandidat på flere lister, må den pågældende vælge, hvilken liste kandidaten foretrækker sig opført på.

5. Valgforbund og listeforbund

Med det sigte at undgå »stemmespild« kan kandidatlisters indgå forbund. Det har den virkning, at de deltagende lister betragtes som én liste ved fordelingen af mandater mellem kandidatlisterne ved valget, idet stemmetallene sammenlægges for de kandidatlisters, som har indgået forbund. Ved at indgå forbund kan flere små lister, der ikke hver for sig ville kunne få sæde i kommunalbestyrelsen eller amtsrådet, forøge deres chance for at få indvalgt i det mindste én kandidat. Ulempen er blot, at det ikke på forhånd kan siges, fra hvilken af de deltagende lister kandidaten indvælges. Det kan være en ulempe for de deltagende lister, men så sandelig også for vælgerne, især hvis der ikke er betydelig overensstemmelse i de deltagende listers politiske mål m. m. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at indgåede forbund ikke fremgår af stemmesedlerne, men alene af opslag i stemmelokalerne. En overensstemmelse om politisk mål m. m. vil normalt være til stede mellem lister, der anmelder listeforbund, mens valgforbund kan anmeldes mellem lister, der har uforenelige politiske mål m. m. Til illustration kan nævnes et valgforbund mellem 9 kandidatlisters ved valget til borgerrepræsentation i København i 1978. Valgforbundet var indgået mellem Frihedslisten, Kvindelisten, Bøsselisten, Børnelist, Regnbuelisten, Vegetarlisten, Miljø- samt Dyreværnspartiet, Beboerlisten samt Christianialisten. Forbundet fik ét mandat, der tilfaldt sidstnævnte kandidatliste. Flere listeforbund kan anmelde at støtte hinanden i valgforbund, men ingen kandidatlisters kan deltage i mere end ét listeforbund og ét valgforbund.

Da listeforbund kun kan anmeldes mellem lister, der tildeles samme bogstavbetegnelse, må reglerne for tildeling af bogstavbetegnelser omtales.

Mens listebetegnelsen (eksempelvis »Borgerlisten«, »Socialdemokratiet« osv.)

skal anmeldes samtidig med listens indlevering, så er det valgbestyrelsen, der tildeler de enkelte lister en bogstavbetegnelse. Indenrigsministeriet udsender kort tid før valget en bekendtgørelse, hvori det fastsættes, hvilke bogstavbetegnelser valgbestyrelserne vil kunne benytte. I samme bekendtgørelse bestemmes, hvilke bogstavbetegnelser der er forbeholdt lister fra de landsdækkende politiske partier. Partier, der ønsker at anvende samme bogstavbetegnelse for deres lister i hele landet, kan nemlig inden den 1. oktober i valgåret fremsætte anmodning til indenrigsministeriet herom. I den enkelte kommune (og amtskommune) kan to eller flere lister, som har anmeldt samme listebetegnelse, begære at få tildelt samme bogstavbetegnelse. Og denne mulighed består, selv om listebetegnelserne adskiller sig fra hinanden ved en tilføjelse, der angiver et særligt geografisk tilhørsforhold indenfor kommunen (eksempelvis »Borgerlisten i Hasle« og »Borgerlisten i Klemensker«).

Samme bogstavbetegnelse tildeles følgelig lister, der har fremsat begæring herom i overensstemmelse med de refererede regler, og lister, der opstilles i kommunen af samme politiske parti. Det er kun disse lister, der kan anmelde listeforbund.

Benævnelsen af de to former for forbund (valgforbund og listeforbund) er især indført for at sikre en entydig formulering af lovens bestemmelser om opgørelse af valgene. Forskellen på de to former for forbund viser sig iøvrigt kun i den ret sjældne situation, at et mandat bliver ledigt i valgperioden, f. eks. ved medlemmets død, og der ikke er nogen stedfortræder for den valgte af samme liste som denne. I så fald overføres det ledige mandat til en kandidatliste, som den pågældende liste har anmeldt listeforbund med – men ikke valgforbund.

6. Afstemningen

Valget forberedes og ledes i hver kommune og amtskommune af en valgbestyrelse, der består af medlemmer af henholdsvis kommunalbestyrelsen og amtsrådet. På det enkelte afstemningssted ledes afstemningen af valgstyrelse, der er udpeget af kommunalbestyrelsen dels blandt egne medlemmer, dels blandt vælgerne i kommunen. Til medhjælp for valgstyrelsen udpeger kommunalbestyrelsen endvidere et antal tilforordnede vælgere.

Alle kommuner – bortset fra 5 – er delt i flere afstemningsområder. Betydningen heraf er alene af praktisk karakter og har ingen indflydelse på valgets endelige opgørelse.

Valgret udøves ved personligt fremmøde på afstemningsstedet på valgdagen. Vælgeren får udleveret to stemmesedler: en hvid til kommunalbestyrelsesvalget og en gul til amtsrådsvalget. Afstemningen foregår ved, at vælgeren sætter kryds på stemmesedlen ud for den kandidatliste (listestemme) eller ud for den kandidat (personlig stemme), som vælgeren ønsker at stemme på. Kandidatlisterne er opført på stemmesedlerne i rækkefølge efter den tildelte bogstavbetegnelse, mens

kandidaterne er opført i den rækkefølge, de er opført på kandidatlisten af stillerne.

Er man forhindret i at møde frem på afstemningsstedet på valgdagen, kan man brevstemme. Man kan brevstemme på et hvilket som helst folkeregister her i landet de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest næstsidste hverdag før valget. I udlandet kan man fra 3 måneder før valget brevstemme på en hvilken som helst dansk diplomatisk eller konsulær repræsentation. Der gennemføres endvidere brevstemmeafgivning om bord på danske skibe, på sygehuse, plejehjem, beskyttede boliger samt fængsler og arresthuse. Man kan endelig efter begæring få adgang til at brevstemme i eget hjem, hvis man er forhindret i at møde på valgdagen som følge af sygdom eller manglende førlighed.

Selv om man har brevstemt, kan man afgive stemme ved personligt fremmøde på valgdagen. I så fald annulleres brevstemmen.

7. Valgenes opgørelse

Opgørelsen af valgene består af to hovedelementer: Fordeling af mandater mellem listerne og kandidatudvælgelsen.

Fordelingen af mandater mellem de forskellige lister sker efter en forholdsvalsvalgmåde (d'Hondts metode). Her i landet tilstræbes således en forholdsmæssig repræsentation af de politiske synspunkter, som gør sig gældende blandt vælgerne i kommunen. Hver listes stemmetal divideres med 1, 2, 3 osv., indtil hvert stemmetal er divideret med et tal så stort som det antal mandater, der højst kan tilfalde listen. Den liste, der har den største kvotient, får mandat nr. 1, den næststørste kvotient giver ret til mandat nr. 2 osv. Lister i valg- eller liste-forbund regnes for en enhed ved denne division. Først derefter og efter samme metode deles det antal mandater, der er tilfaldet forbundet, mellem de deltagende lister.

Når det er opgjort, hvor mange medlemmer der skal vælges af hver kandidatliste, bestemmes det, hvilke af listernes kandidater der skal erklæres for valgte. Kandidatudvælgelsen sker med grundlag i listens fordelingstal. Fordelingstallet findes ved at dividere antallet af stemmer for listen, inklusive personlige stemmer, med et tal, der er én større end det antal mandater, der er tilfaldet listen. Resultatet af denne division forhøjes til det følgende hele tal. Listestemmerne fordeles til listens kandidater i den rækkefølge, kandidaterne er opført på listen. Den første kandidat får tillagt så mange listestemmer, at kandidaten sammen med sine personlige stemmer opnår fordelingstallet. De overskydende listestemmer tillægges listens kandidat nr. 2, således at denne kandidat sammen med sine personlige stemmer opnår fordelingstallet og så fremdeles. De kandidater, der opnår fordelingstallet på denne måde er valgte i den rækkefølge, hvori de er opført på listen. Dette udelukker ikke, at der kan vælges kandidater, der på listen har et højere kandidatnummer end det antal kandidater, der skal vælges

(»overspringere«). Det vil være tilfældet, hvor kandidaten opnår fordelings-tallet alene i kraft af personlige stemmer.

De ikke valgte kandidater betragtes som stedfortrædere for de valgte i rækkefølge efter de opnåede stemmetal. Dette gælder dog ikke ved amtsrådsvalg, hvis den særlige mulighed for til amtsrådsvalg at anmelde personlige stedfortrædere for listens kandidater er udnyttet. I så fald indtræder disse som stedfortrædere forud for de ikke valgte kandidater.

Grundlaget for valgenes opgørelse er valgbestyrelsens optælling af de afgivne stemmesedler. Ved amtsrådsvalg kan amtsvalgbestyrelsen beslutte at opgøre valget med grundlag alene i primærkommunernes valgbestyrelses optælling, hvis resultat er indført i særlige valgbøger. Amtsvalgbestyrelsen har også mulighed for at beslutte selv at foretage en fornyet optælling af de stemmesedler, der er afgivet til amtsrådsvalget.

Det fremgår af denne fremstilling af reglerne for opgørelse af valgene, at der ikke – i modsætning til ved folketingsvalg – er mulighed for sideordnet opstilling, dvs. en opstillingsform, hvor der ved opgørelsen af, hvilke kandidater den enkelte listes mandater skal tilfalde, ses bort fra listestemmer, således at det alene bliver de personlige stemmer, der er afgørende for kandidatudvælgelsen.

Flere partier har tidligere søgt at få indført opstillingsformen sideordnet opstilling til de kommunale valg. I folketingsårene 1975–76 og 1976–77 fremsatte medlemmer af Fremskridtspartiets folketingsgruppe forslag om, at stillerne fik mulighed for at anmelde kandidater til de kommunale råd sideordnet, mens medlemmer af Det Radikale Venstres folketingsgruppe i folketingsåret 1979–80 fremsatte forslag om, at kandidater til de kommunale råd skulle anses for sideordnet opstillet, medmindre stillerne anmeldte en bestemt rækkefølge for kandidaterne. Disse lovforslag bortfaldt imidlertid ved det pågældende folketingsårs slutning som ikke-færdigbehandlede.

Det fremgår af en delbetænkning fra indenrigsministeriets valglovsudvalg³⁾, at udvalget ikke fandt, at der var grundlag for at give adgang til sideordnet opstilling. Udvalget lagde vægt på, at den gældende ordning ikke udelukker, at kandidaterne vælges i en anden rækkefølge end den, hvori de er opført på stemmesedlen. Ved de kommunale valg i 1978 var således henholdsvis godt 12 % og 10 % af de valgte medlemmer af kommunalbestyrelser og amtsråd valgt som overspringere. Udvalget fandt dernæst ikke, at sideordnet opstilling var mere demokratisk end den gældende ordning. Ved sideordnet opstilling får listestemmerne ingen indflydelse på valget af den enkelte kandidat, selv om listestemmen måske er afgivet på listen som sådan, dvs. på listens kandidater i den rækkefølge, de er opført på stemmesedlen. Endvidere gav udvalget udtryk for, at den forskelligartede karakter af henholdsvis folketingets og de kommunale råds opgaver gør det særlig betydningsfuldt, at der sikres en vis kontinuitet i de

3) se betænkning nr. 903/1980.

kommunale råd. Endelig fandt udvalget, at den gældende opstillingsform kunne have en positiv betydning for interessen for at opstille som kandidat ved valgene, derved at man allerede på tidspunktet for kandidatopstillingen kunne danne sig en formodning om, hvilke øvrige kandidater man i givet fald ville blive valgt sammen med.

Under behandlingen i folketinget af indenrigsministerens forslag til ændringer i den kommunale valglov henholdt indenrigsministren sig til udvalgets synspunkter. Tre små partier (RV, DR og KrF) samt Fremskridtspartiet fremsatte ved 2. behandlingen ændringsforslag efter den model, som indeholdtes i Fremskridtspartiets tidligere omtalte forslag. Dette ændringsforslag fik støtte fra Centrum-Demokraterne og Venstresocialisterne, men forkastedes ved afstemningen (41 for og 101 imod). De argumenter, der fremførtes mod forslaget, svarede til valglovsudvalgets synspunkter. Birthe Nielsen fra Socialistisk Folkeparti udtrykte måske mest præcist disse partiers holdning ved at afvise forslaget med følgende ord: »Vi kan ikke stemme for ændringsforslag nr. 12 om, at der skal være sideordnet opstilling, bl. a. fordi vi synes, at den opstillingsform, man i øjeblikket har, er udmærket«.

Endelig kan nævnes, at sideordnet opstilling rent faktisk kan gennemføres i dag ved de kommunale valg. Hvis 5 kandidater ønskes sideordnet opstillet, kan man opstille 5 lister med hver én kandidat og dernæst indgå forbund mellem listerne. Dette er imidlertid næppe nogen praktisk fremgangsmåde, fordi der så skal foreligge forskellige stillerunderskrifter for alle 5 lister, idet ingen må være stiller for mere end én liste.

8. Afslutning

Når opgørelsen er afsluttet, underrettes de valgte om valget. Kandidaten har pligt til at modtage valget, medmindre den valgte er fyldt 60 år eller har været medlem af kommunalbestyrelsen i to sammenhængende valgperioder. Den valgte kan dog fremsætte begæring om fritagelse for valget med henvisning til sin helbredstilstand, varetagelse af andet offentligt hverv, forretninger eller anden rimelig grund. Afgørelse om fritagelse træffes af kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsens afgørelse kan indbringes for indenrigsministeren.

Klager over valget skal fremsættes over for kommunalbestyrelsens eller amtsrådets formand inden 8 dage efter valgenes endelige opgørelse. Det afgående kommunale råd tager snarest muligt stilling til klagen. Afgørelsen kan indbringes for indenrigsministeriet inden for en frist af 14 dage efter at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Den nyvalgte kommunalbestyrelse eller amtsråd afholder sit konstituerende møde i tiden mellem den 1. og 15. december i valgåret, dog tidligst når der er truffet beslutning om eventuelle valgklager. Valgperioden er 4 år fra 1. januar 1982. Der afholdes kommunale valg påny i sidste halvdel af november måned 1985.